

novembra 1916 (Karl I.), precej kolebala. Lukan domneva, da bi pravočasna izpolnitev slovenskih avtonomističnih želja preprečila nadaljnjo eskalacijo.

Lukan je v bistvu napisal klasično politično-zgodovinsko študijo, zato ni nič čudnega, da so »veliki ljudje«, torej vodilne osebnosti vseh vpletenih strani, v ospredju. Logistična in institucionalna podlaga deklaracijskega gibanja je sicer ležala v kronovini Kranjski, kjer so Slovenci že desetletja pred svetovno vojno osvojili večino v deželnem zboru. Toda če odmislimo, da je bilo zbiranje podpisov podpore za majniško deklaracijo tudi na Spodnjem Štajerskem izredno uspešno in je povzročilo pravo množično mobilizacijo slovenskega prebivalstva (tudi žensk!), je nesporni vodja slovenskega tabora, duhovnik Anton Korošec, pravzaprav izvirjal s Štajerskega. Lukan zelo nazorno pokaže, s kakšno energijo in vztrajnostjo je Korošec koordiniral politiko slovenskega tabora čez meje kronovin in obeh državnih polovic ter kako mu je uspelo osamiti obotavljajočega se kranjskega deželnega glavarja Ivana Šušteršiča, ki je bil do konca zvest cesarski kroni in monarhiji.

Škoda je le, da je konflikt v osnovi prikazan kot spor med Slovenci/južnimi Slovani na eni ter monarhom in vlado na drugi strani, medtem ko je tretja vpletena stran (nemško-nacionalni nasprotniki Slovencev) komaj opazna. Kljub temu gre za pomembno monografijo, ki obravnava nacionalno problematiko v habsburški monarhiji pred in predvsem med prvo svetovno vojno, na katero smo tudi dolgo čakali. Na koncu knjige je tudi deset strani angleškega povzetka, ki nekako nadomešča manjkajočo sklepno oceno v nemščini.

*Martin Moll
prevedel Filip Čuček*

**Árpád Horňák,
Susreti i sukobi. Ogledi o
srpsko-madžarskim odnosima.
Beograd: Clio, 2017, 387 strani**

Opazen madžarski zgodovinar (*1971) Árpád Horňák, docent na Filozofski fakulteti v Pečuhu (Pecs) in sodelavec Madžarske akademije znanosti, je s pomočjo madžarskega dela medakademijske komisije Srbske akademije znanosti in umetnosti, Madžarske akademije znanosti za ugotavljanje civilnih žrtev v Vojvodini med in po drugi svetovni vojni (1941–1948) ter nekdanjega predsednika republike Madžarske Lászla Sólyoma izdal nekakšen »zbornik« svojih

razprav o srbsko-madžarskih odnosih v dvajsetem stoletju. Knjiga je izšla v madžarskem jeziku, v srbsčino pa jo je prevedel Ferenc Németh. Objavili so jo v cirilici. Monografijo sta recenzirala dva ugledna in kompetentna srbska zgodovinarja, pokojni dr. Dušan Bataković in dr. Zoran Janjetović. Slednji je napisal tudi spremno/zaključno besedo o tematiki srbsko-madžarskih odnosov. Knjiga je obsežna, saj ima kar 387 strani.

Temeljni značilnosti pričujočega zbornika sta dve: prvič, gre za objavo že objavljenih razprav avtorja, v glavnem v madžarskem jeziku; in drugič, gre za tematiko, ki se je srbska historiografija ni zadostno lotevala. Premajhno ali omejeno znanje madžarskega jezika je osnovni razlog, da se srbski zgodovinarji niso dovolj ukvarjali s to tematiko, čeprav imata oba sosednja naroda, tudi po mnenju recenzenta, tako dolgo skupno zgodovino kot z nobenim drugim sosednjim narodom. Dodajam: ne vedno miroljubno in prijateljsko. In to ne samo v daljni, temveč tudi v bližnji preteklosti. Dr. Janjetović zato po pravici obžaluje, da je v srbskem zgodovinopisju nastala tako velika »luknja« v poznavanju medsebojnih odnosov, še posebej v sodobni zgodovini. Na srbski strani je bilo le nekaj starejših zgodovinarjev (starejših tudi od pisca teh vrstic), npr. Vasa Bogdanov, Vuk Vinaver ali Vasilije Krestić, ki so vsaj nekoliko obvladali madžarski jezik, zato ni čudno, da so »luknja« zakrpali zgodovinarji madžarske narodnosti. Med temi je zagotovo zelo pomemben prav avtor te monografije, ki lahko uporablja vire in literaturo tudi v srbskem jeziku. Podobno težavo zaznavamo tudi v slovenskem zgodovinopisju, saj je pri tujih zgodovinarjih, z redkimi izjemami, zelo malo takih, ki poznajo slovenski jezik. Zato je njihov pogled na »skupno zgodovino« pogosto omejen na »njihove« vire in dognanja njihovega zgodovinopisja.

Kolega Hornják se z odnosi med obema narodoma, pretežno v okvirih diplomatske zgodovine in zunanjepolitičnih odnosov, ukvarja že skoraj dvajset let. Razprave v tej knjigi so odraz njegovega dela.

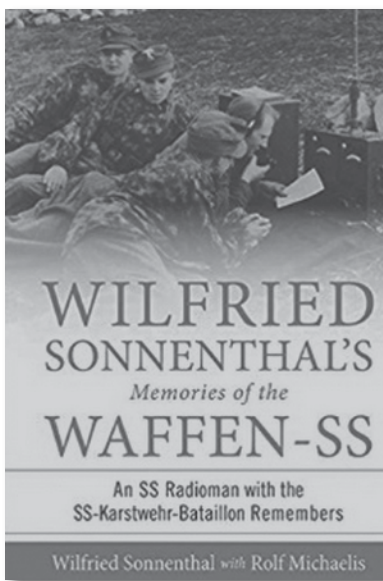
Zbornik obsega petnajst razprav, s katerimi je zajel čas od konca 19. stoletja do druge polovice 20. stoletja. Zadnja razprava, »Slika o Madžarih v srbskih učbenikih zgodovine v drugi polovici 20. stoletja«, pa seže tudi v najnovejši čas. Vsebina zbornika je razdeljena na tri dele, razprave v njih pa se dotikajo zelo različnih, vendar zelo relevantnih tem. V prvem delu, »Nova ureditev«, je govora o srbski okupaciji Bačke po prvi svetovni vojni, spremembi države v Južni oblasti, institutu dvolastništva na madžarsko-jugoslovanski meji med vojnoma in o dejavnosti Gáborja Szánta v gibanju za lojalnost jugoslovanskih Madžarov. Drugi del nosi naslov »Zunanje zadeve«. Ta je tudi najobsežnejši, saj ga sestavlja osem razprav, ki se dotikajo najbolj brizantnih tem v medsebojnih odnosih z vidika zunanje politike. Med drugim govori o manjšinskem vprašanju, jugoslovanskih ozemeljskih zahtevah in ureditvi po drugi svetovni vojni, zunanji politiki Srbije na prehodu iz 19. v 20. stoletje in vlogi Madžarske pri razkosanju Jugoslavije leta 1941.

Morda za povprečnega bralca še največ novega prinaša tretji del, »Slika severnega sosedra«, saj razprave v njem zajemajo teme, kot so zgodovinska slika A-O monarhije v srbskem zgodovinopisju na prelomu tisočletja, slika o Madžarih v jugoslovanski zunanji politiki 1918–1945 in že omenjena slika o Madžarih v srbskih učbenikih zgodovine

v drugi polovici 20. stoletja. Vse tri razprave zrcalijo madžarski pogled, ki ni (bil) vedno enak srbskemu. Prav to pa je najpomembnejša lastnost objav tega madžarskega avtorja, saj omogočajo analizo in komparacijo pogledov obeh strani.

Zaradi svojega pomanjkljivega znanja o vsebini srbsko-madžarskih odnosov v sodobni zgodovini lahko v sklepu zapišem le, da so razprave metodološko neoporečne in zaslužijo oznako znanstvene. Pohvaliti pa je treba tudi namen izdajatelja, da se razprave avtorja prevedejo v srbski jezik, njegova spoznanja pa se s tem približajo tudi tisti srbsko govoreči populaciji, strokovnjakom in ljubiteljem zgodovine, ki ne obvladajo madžarskega jezika. Če spet citiram Zorana Janjetovića, bo pričujoča knjiga »predstavljala dragocen prispevek našemu (srbskem op. p.) poznavanju slike o nas samih v madžarskem zgodovinsko-literarnem opisu« (str. 387). Z njegovo oceno se popolnoma strinjam. Ni pa brez pomena tudi za Slovence in slovensko zgodovinsko literaturo, pa ne samo zato, ker v Sloveniji živi tudi madžarska narodna manjšina ali ker jo vsaj posredno zadeva tudi razprava, ki govori o zgodovinskem razvoju ideje o balkanski enotnosti v prvi polovici 20. stoletja, temveč predvsem zato, kar kaže na pravo pot pri obravnavanju tako subtilnih vprašanj, kot so mednacionalni, narodnomanjšinski in ne nazadnje tudi meddržavni odnosi. Le pogled z obeh strani namreč daje realnejšo sliko historičnega dogajanja in ta knjiga zagotovo prispeva k temu.

Dušan Nečak

**Wilfried Sonnenthal in
Rolf Michaelis,
Wilfried Sonnenthal's Memories of
the Waffen-SS.**

**An SS Radioman with the SS-
Karstwehr-Bataillon Remembers.**
Atglen, PA: Schiffer Publishing, 2018,
96 strani, 63 črno-belih fotografij

V letu 2018 je ameriška založba Schiffer Publishing izdala spomine Wilfrieda Sonnetthala,¹ ki so zanimivi za raziskovalce slovenske vojaške in vojne zgodovine, še posebej Primorske med drugo svetovno vojno.

Zadnjih nekaj let tuje založbe izdajajo več spominov nemških vojakov, pri čemer se nekateri spomini dotikajo tudi Slovenije med drugo svetovno vojno.

¹ V knjigi je objavljenih več osebnih dokumentov, kjer je priimek Wilfrieda prikrit. Posledično lahko utemeljeno trdimo, da je Sonnenthal (v slovenščini »sončna dolina«, »dolina sonca«) psevdonim za avtorja spominov.